

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017—2020

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017—2020 (VNS 3/2016 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.5.2016.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- valtiosihteeri Peter Stenlund, ulkoasiainministeriö
- apulaisosastopäällikkö Riikka Laatu, ulkoasiainministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Johdanto

Julkisen talouden suunnitelman 2017-2020 mukaan ulkoasiainministeriön pääluokan määrärahat ovat kehyskaudella keskimäärin 1,1 mrd euroa vuodessa. Ulkoasiainministeriön pääluokan määrärahat vastaavat siis noin 2 % valtion vuosittaisista menokehyksistä.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnitti lausunnossaan valtion talousarviosta vuodelle 2016 ja julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016-2019 (UaVL 2/2016 vp) huomiota kansainvälisen tilanteen nopeisiin muutoksiin mm. Eurooppaan suuntautuvan muuttoliikkeen osalta. Valiokunta korostaa aiemman kantansa mukaisesti, että Suomen on varauduttava kehyskauden puitteissa edelleen tarvittaessa tarkistamaan kehyslinjauksia mm. siksi, että tehokas vaikuttaminen muuttoliikkeen syihin humanitaarisen avun, kehitysyhteistyön ja kriisinhallinnan keinoin voi edellyttää ennakoitua suurempia panostuksia lähtö- ja kauttakulkumaissa.

Kehitysyhteistyö

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman mukaan Suomen tavoitteena on nostaa kehitysrahoitus YK:n tavoitteiden mukaiseen 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta. Ulkoasiainvaliokunnan saa-

Valiokunnan lausunto UaVL 2/2016 vp

man selvityksen mukaan edelliseen kehyspäättökseen verrattuna varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahoihin kohdistetaan uusi 25 milj. euron säästö vuodesta 2018 lähtien. Näin ollen varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahat ovat vuonna 2017 noin 528 milj. (edellisen kehyspäättökseen mukaan 517 milj. vuonna 2017) kasvaen 587 milj. euroon vuonna 2020 (edellisen kehyspäättökseen mukaan 586 milj. vuonna 2019). Kehitysyhteistyön määrärahoissa on huomioitu Suomen kansallinen osuus Turkin pakolaisavun koordinaatiovälineeseen. Suomen kansallinen osuus on yhteensä 28,4 milj. euroa, josta noin 20 milj. euroa kohdistuu kehyskaudelle.

Ottaen huomioon Suomen talouden lähivuosien edelleen heikot suhdannenäkymät valiokunta pitää 0,7 prosentin tavoitteen saavuttamista hallituskaudella epätodennäköisenä ja pidemmälläkin aikavälillä johdonmukaista sitoutumista edellyttävänä. Julkisen talouden suunnitelmassa todettu kehyskauden keskimääräinen bruttokansantulosuhdeluku 0,39 prosenttia on 0,01 prosenttia korkeampi kuin edellisessä suunnitelmassa, mutta muutos johtuu bruttokansantulon oletusta supistumisesta. Ulkoasiainvaliokunta on lausunut kattavasti Suomen kehitysyhteistyöpolitiikasta mietinnössään valtioneuvoston selonteosta Suomen kehityspolitiikasta (UaVM 3/2016 vp). Valiokunta toistaa tässä yhteydessä kantansa, jonka mukaan valtioneuvoston tulee kiinnittää erityistä huomiota kehitysyhteistyön tuloksellisuuteen, vaikuttavuuteen ja mitattavuuteen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että määrärahojen supistuessa kehityspolitiikan johdonmukaisuutta vahvistetaan.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää asiantuntijakuulemisissa saamansa tiedon perusteella huomiota siihen, että kehitysyhteistyön määrärahojen lisäleikkauksen myötä ulkoasiainministeriö joutuu tilanteeseen, jossa kehitysyhteistyön joustovara menetetään ja edellytetyt säästöt joudutaan etsimään mahdollisesti YK-rahoituksen, kansainvälisten rahoituslaitosten rahoituksen tai maa- ja aluekohtaisen kehitysyhteistyön rahoituksen piiristä. Valiokunta katsoo, että kehityspolitiikan tavoitteet ovat oikein painotettuja, mutta resurssien vähentäminen vaikeuttaa tavoitteiden toteuttamista.

Lisäsäästövelvoite on ulkoasiainvaliokunnan mielestä huomattavan suuri ja käytännössä vaikeasti toteutettavissa ilman, että Suomen maineelle kehityspolitiikan luotettavana toimijana aiheutuu vaikeasti korjattavissa olevia vaikutuksia. Valiokunta kiinnitti jo lausunnossaan valtion talousarviosta vuodelle 2016 (UaVL 2/2016 vp) huomiota YK-järjestöjen rahoitusta koskevien leikkausten kielteisiin vaikutuksiin Suomen perinteisesti vahvaan YK-profiiliin. Valiokunta toteaa nyt saamansa tiedon perusteella, että kansainvälisille rahoituslaitoksille luvattu lisärahoitus perustuu sitoviin sopimuksiin, joiden rikkomisesta aiheutuu Suomelle myöhemmin sakkoja. Maakohtaisen avun pääkohdemaiden saama vuotuinen tuki on keskimäärin noin 10 milj. euroa, joten suunnitellun säästön saavuttaminen edellyttäisi karkeasti arvioituna maakohtaisen tuen lakkauttamista kahdelta avunsaajavaltiolta.

Kriisinhallinta

Ulkoasiainvaliokunta pitää myönteisenä, että valtioneuvosto on tarkentanut julkisen talouden suunnitelmaan kirjattua sotilaallisen kriisinhallinnan linjausta siten, että operaatioihin osallistumisen vähentämistä ei enää kirjata tavoitteeksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu jatkossakin aktiivisesti kansainväliseen kriisinhallintaan joukoilla ja siviilikriisinhallinnan asiantuntijoilla. Valiokunta tukee valtioneuvoston tavoitetta arvioida kriisinhallinnan operaatio-osal-

Valiokunnan lausunto UaVL 2/2016 vp

listumista. Käsitellessään valtioneuvoston selvitystä Suomen osallistumisesta kansainväliseen kriisinhallintaan (UTPJ 14/2016 vp) valiokunta hyväksyi eduskunnan kannan, jonka mukaan valiokunta edellyttää, että sille annetaan selvitys operaatio-osallistumista koskevan arvion tuloksista (UaVEK 9/2016 vp).

Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2017-2020 ei esitetä merkittäviä muutoksia sotilaallisen- tai siviilikriisinhallinnan rahoitukseen edelliseen suunnitelmaan verrattuna. Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota nykyisen budjetointikäytännön piirteeseen, jonka mukaan sotilaallisen kriisinhallinnan menot budjetoidaan pääsääntöisesti niiden operaatioiden pohjalta, joihin osallistumisesta on tehty päätös. Vastaavasti ulkoasiain- ja puolustusministeriön kriisinhallintamomentin käyttösuunnitelman varalla -kohtaan on osoitettu aikaisempaa vähemmän rahoitusta. Valiokunta pitää omaksuttua menettelyä ongelmallisena, mikäli se hidastaa kriisinhallintaosallistumista koskevaa päätöksentekoa ennakoimattomasti esiin nousevissa tilanteissa.

Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Pääministeri Sipilän hallitus on linjannut, ettei ulkomaanedustustoja suljeta hallituskaudella. Ulkoasiainvaliokunnan saaman selvityksen mukaan ulkoasiainministeriön hallinnonalan toimintamenoihin ei myöskään esitetä uusia säästöjä kehyskaudelle. Valiokunta tukee näitä linjauksia, sillä tehokas ja toimintakykyinen ulkoasiainhallinto on menestyksellisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkein työkalu. Valiokunta on johdonmukaisesti korostanut kattavan edustustoverkoston merkitystä ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimeenpanossa. Valiokunta on aktiivisesti seurannut edustustoverkon kehittämiseen tähtäävää hanketta Suomen edustautumisen tapojen ja mallien (TAMA) linjaamiseksi.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että edustustoverkoston perustan tulee jatkossakin muodostamaan diplomaattien ja hallintouravirkamiesten ympärille rakennettu ydin, jota voidaan täydentää erilaisilla kevyemmän edustautumisen malleilla ja kunniakonsuliverkon kanssa tehtävää yhteistyötä tiivistämällä. Valiokunta painottaa erityisesti Pohjoismaiden ja muiden EU-maiden sekä EU:n ulkosuhdehallinnon kanssa tehtävän yhteistyön sisältämien mahdollisuuksien ennakkoluulottoman tarkastelun merkitystä. Toinen tärkeä toimintatapojen muutos liittyy tietoliikenteen, tiedonhallinnan ja siihen liittyvien digitaalisten ratkaisujen tarjoamien mahdollisuuksien kehittämiseen, jotka kuitenkin edellyttävät samalla myös tietoturvallisuuden vahvistamista.

Ulkoasiainvaliokunta painottaa, että Suomen kaltaiselle avoimelle ja ulkomaankaupasta riippuvaiselle maalle viennin ja investointien edistämiseen tähtävä toiminta on yhä tärkeämpää. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus on nostanut Team Finland -toiminnan osaksi kärkihankekokonaisuuttaan ja osoittanut tarkoitukseen lisäresursseja. Valiokunta vieraili kevätistuntokauden 2016 aikana Iranissa, joka on yksi niistä kohteista, joihin on päätetty palkata kaupallistaloudellisiin kysymyksiin keskittyviä erityisasiantuntijoita vuosina 2016-2018 (Ottawa, New York, Los Angeles, Singapore, Teheran ja Istanbul). Lisäpanostus on Iranin markkinoiden avautuessa tärkeä, mutta mittakaavaltaan suhteellisen pieni toimenpide. Valiokunta korostaa tällaisten tehostamistoimien pitkäjänteisyyden merkitystä, sillä toimintaedellytysten luominen esimerkiksi Iranin

Valiokunnan lausunto UaVL 2/2016 vp

kaltaisessa ympäristössä edellyttää luottamuksellisten suhteiden rakentamista viennin lisäämiseen tähtäävän toiminnan perustaksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ulkoasiainvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 29.4.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Antti Kaikkonen kesk
varapuheenjohtaja Pertti Salolainen kok
jäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk
jäsen Tiina Elovaara ps
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Seppo Kääriäinen kesk
jäsen Aila Paloniemi kesk
jäsen Antti Rinne sd
jäsen Veera Ruoho ps
jäsen Erkki Tuomioja sd
jäsen Stefan Wallin r
jäsen Matti Vanhanen kesk
jäsen Sofia Vikman kok
jäsen Ben Zyskowicz kok
varajäsen Jaana Pelkonen kok
varajäsen Mika Raatikainen ps
varajäsen Mikko Savola kesk

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Olli-Pekka Jalonen